

Reactie plaatsingscoördinatie PC Zuid-West en coördinatie gesloten jeugdzorg van Jeugdbescherming west op het wetsvoorstel Wet rechtspositie gesloten jeugdinstanties

De coördinatie gesloten jeugdzorg verzorgt vanuit Jeugdbescherming west alle aanmeldingen voor gesloten plaatsingen vanuit jeugdbescherming, gemeenten en Raad voor de Kinderbescherming in het gebied Zuid-Holland behalve het gebied Rotterdam Rijkmond. PC Zuid-West is het centrale orgaan van waar uit alle aanmeldingen uit geheel Zuid-Holland doorgezet worden naar de Jeugdzorg plus instanties. Zowel de coördinatoren als de Plaatsingscoördinatie zijn tijdens de aanmelding en het verblijf inhoudelijk betrokken bij alle gesloten plaatsingen binnen de regio.

Dit wetsvoorstel beoogt het verbeteren van de rechtspositie van jeugdigen in gesloten instanties. Binnen de gesloten setting dient vrijheidsbeperking van jeugdigen zoveel mogelijk te worden voorkomen en als vrijheidsbeperking toch noodzakelijk blijkt dient deze zoveel mogelijk in duur te worden beperkt. Vrijheidsbeperkende maatregelen mogen uitsluitend worden toegepast indien dat noodzakelijk en proportioneel is en er geen alternatieven zijn.

Nieuw in de wet is dat er een duidelijk onderscheid gemaakt wordt in de mate van geslotenheid en de beperkingen en maatregelen die mogen worden toegepast in gesloten jeugdinstanties. Er wordt onderscheid gemaakt in beperkt gesloten, gesloten of hoog beveiligd gesloten verblijf van jeugdigen met daar aan gekoppeld een beperkt gesloten regime, gesloten regime, of hoog beveiligd gesloten regime.

Voor jeugdigen waarvoor een plaatsing in een gesloten jeugdinstantie onvermijdelijk is, wordt plaatsing in een kleinschalige gezinsgerichte jeugdinstantie beoogd. Uitgangspunt is dat de aard en ernst van de problematiek leidend is. In de gesloten jeugdinstanties met een beperkt gesloten regime en gesloten regime kunnen jeugdigen verblijven op grond van een machtiging als bedoeld in hoofdstuk 6 van de Jeugdwet dan wel ter uitvoering van een vrijheidsstraf of vrijheidsbenemende maatregel. In de Memorie van toelichting wordt gesteld: De aanleiding voor het verblijf kan een strafrechtelijke beslissing zijn of een civielrechtelijke machtiging gesloten uithuisplaatsing. Hoewel de aanleiding voor het verblijf in een instantie verschilt, zijn de problemen die jeugdigen ondervinden en die aan een normale ontwikkeling in de weg staan, vergelijkbaar. Veel jeugdigen die in gesloten jeugdinstanties verblijven op strafrechtelijke titel, hebben vergelijkbare opgroei- en opvoedingsproblemen als jeugdigen in de gesloten jeugdhulp.

Op zich is het verbeteren van de rechtspositie van de jeugdigen in gesloten instanties en het zoeken naar alternatieven voor vrijheidsbeperkende maatregelen een goede ontwikkeling. Wij maken ons echter wel zorgen over de consequenties van deze voorstellen, zeker in combinatie met het streven om het aantal behandelplekken in gesloten instanties fors terug te brengen in aantal. Met het beperken van de mogelijkheden om middelen en maatregelen toe te passen verwachten wij dat er meer jeugdigen aangemeld zullen worden voor de accommodaties met een gesloten regime. Het voorstel lijkt sterk uit te gaan van jongeren met wie tot een goede samenwerking kan worden gekomen en die gedragsmatig niet al te moeilijk zijn. Jongeren die weinig gemotiveerd zijn, agressief gedrag vertonen en snel doorhebben wat de leiding wel en niet mag doen zullen naar verwachting niet goed te behandelen zijn in de beperkt gesloten en kleinschalige accommodaties. De druk op de (meer) gesloten accommodaties zal daardoor toenemen terwijl de duur van de plaatsing bij de jongeren met zwaardere problematiek langduriger is.

In 2010 werd na veel protest van ouders en onder politieke druk besloten om jeugdigen met een civielrechtelijke titel niet meer in een JJI te plaatsen maar alleen nog in instanties voor gesloten jeugdzorg. Het samen plaatsen van jeugdigen met een civiele en strafrechtelijke achtergrond werd destijds als onwenselijk gezien. Met dit wetsvoorstel lijkt de wetgever daarop terug te komen. Op zich is het verdedigbaar dat een bepaalde categorie (meer kwetsbare) jongeren beter op zijn plek zal zijn in de gesloten jeugdzorg (beperkt gesloten of gesloten jeugdinstantie) dan in een JJI (hoog beveiligd gesloten jeugdinstantie). Andersom geldt dat echter ook. De gesloten jeugdzorginstanties hebben grote moeite om jongeren met een hoog forensisch profiel goed te behandelen. Met deze jongeren valt vaak moeilijk te werken en de behandeling die geboden kan worden slaat vaak niet aan. Hun verblijf in de gesloten jeugdzorg is daarbij belastend voor zwakkere groepsgenoten en voor deze categorie

zou het dan ook wenselijk zijn als zij behandeld kunnen worden in een accommodatie met een hoog beveiligd regime. Ons voorstel zou zijn om daar dan ook mogelijkheid toe te bieden in de wet.

Indien het gedrag van een jeugdige verstoring is en een kortdurende uitsluiting van het verblijf in de groep of van gemeenschappelijke activiteiten het gedrag van de jeugdige naar verwachting gunstig beïnvloedt, kan de directeur of een jeugdhulpverantwoordelijke de jeugdige uitsluiten van het verblijf in de groep of van gemeenschappelijke activiteiten. Als er sprake is van insluiting dan kan dit alleen op de eigen kamer van de jeugdige. De totale duur van insluitingen mag in een beperkt beveiligde accommodatie bij jongeren jonger dan 16 ten hoogste één uur en bij jeugdigen van 16 jaar en ouder ten hoogste twee uur per etmaal bedragen. Een insluiting in de eigen kamer kan niet worden verlengd. In de gesloten jeugdhulp is het gebruik van zwaardere middelen uitgesloten met als argument dat in het geval die middelen nodig zijn, er vaak sprake zou zijn van een zodanige psychiatrische stoornis dat de jeugdige beter geholpen is in een ggz-instelling.

Op dit punt zien we risico's. Als jeugdigen alleen op hun eigen kamer tijdelijk ingesloten mogen worden zal de eigen kamer een plek zijn waar de jeugdige wellicht zijn woede en frustraties op uit zal gaan leven. Kamers zullen in dat geval leeg gehaald moeten worden waardoor "de eigen plek" van de jeugdige een kale ruimte wordt met een negatieve lading. Insluiting kan daarnaast in het voorstel slechts, afhankelijk van de leeftijd, voor maximaal één of twee uur in beperkt beveiligde accommodaties. Sommige jongeren zullen dat gaan uitbuiten waardoor de leiding onmachtig wordt om jongeren te corrigeren. Dit kan dan leiden tot overplaatsing naar een meer beveiligde accommodatie terwijl juist het streven is om overplaatsingen terug te dringen.

Als zwaardere middelen nodig zijn, bijvoorbeeld bij een psychiatrische stoornis kan de jeugdige beter geholpen worden in een ggz-instelling, zo wordt gesteld in de toelichting. Dit zou zo moeten zijn. In de praktijk is het echter juist zo dat jeugdigen die niet te handhaven zijn in een jeugd ggz-instelling of in een behandelcentrum voor ortho-psychiatrie met grote regelmaat doorverwezen worden naar de gesloten jeugdzorg! Het beperken van de inzetbaarheid van middelen en maatregelen zal er toe leiden dat deze jongeren niet meer opgenomen kunnen worden in de gesloten jeugdzorg terwijl de ggz-instellingen vast lopen bij jongeren die forse agressie of weglooppromptatie hebben.

In de gesloten jeugdzorg worden met grote regelmaat jeugdigen opgenomen met een suïcide risico. De ernst varieert van een doodswens, suïcidale uitspraken en daadwerkelijke pogingen, soms over een langere periode en met regelmaat. Cameratoezicht op de eigen kamer van de jeugdige is in principe niet mogelijk of alleen bij insluiting in de eigen kamer. De praktijk heeft echter uitgewezen dat dit te beperkt en daardoor te risicovol is. Om het suïciderisico te beperken moet het te allen tijde mogelijk zijn cameratoezicht in te stellen, ook voor langere periodes en ook op de eigen kamer.

In Artikel 3.1 wordt gesteld dat een jeugdige verblijft in een groep van ten minste twee personen en deel neemt aan gemeenschappelijke activiteiten gedurende ten minste gemiddeld acht en een half uur per dag door de week en gedurende ten minste gemiddeld zes uur per dag in het weekeinde. Als uitzondering kan aan een jeugdige een individueel programma worden geboden gedurende de voorbereiding van het plan (dus in de eerste drie weken van de opname) op eigen verzoek of in verband met de gezondheid van een jeugdige.

Op dit moment kennen we binnen de gesloten jeugdzorg de IBA afdeling (Individuele Behandeling Afdeling) bij Horizon, locatie het Anker, waar jeugdigen geplaatst worden die groepsongeschikt zijn. Gedacht moet dan worden aan jongeren met een antisociale problematiek, ernstig agressief gedrag en een beperkte gewetensontwikkeling, fors getraumatiseerde jeugdigen die gedragsmatig daardoor heel lastig in een groep passen of bijvoorbeeld jongeren die terroristische activiteiten verheerlijken en prediken. Deelname van deze jongeren aan gemeenschappelijke activiteiten zoals voorgesteld wordt is niet altijd haalbaar of soms beperkt maar niet altijd voor het aantal uren zoals nu voorgesteld wordt. Het zelfde geldt voor jongeren die op een ZIKOS afdeling binnen de gesloten jeugdzorg opgenomen worden maar daarvoor kan dan als uitzonderingsgrond gelden dat het in verband met de gezondheid niet haalbaar is. Bij hele ernstige gedragsproblemen kan dat echter niet.

Nieuw is de term "jeugdhulpverantwoordelijke". Voorgesteld wordt dat een jeugdhulpverantwoordelijke een beroepsbeoefenaar is die is ingeschreven in het kwaliteitsregister

jeugd, bijvoorbeeld een HBO opgeleide werker met SKJ registratie dan wel een beroepsbeoefenaar die als arts, verpleegkundige, gezondheidszorgpsycholoog, psychotherapeut of orthopedagoog-generalist is ingeschreven in een register als bedoeld in artikel 3 van de Wet op de beroepen in de individuele gezondheidszorg.

De directeur en een jeugdhulpverantwoordelijke kunnen medewerkers mandateren voor het uitoefenen van bevoegdheden en nemen van beslissingen die op grond van het wetsvoorstel zijn neergelegd bij de directeur respectievelijk de jeugdhulpverantwoordelijke. Dat geldt echter niet voor alle bevoegdheden. Sommige beslissingen worden exclusief belegd bij de directeur zoals o.a. een tijdelijke overplaatsing van een jeugdige en het verlenen en intrekken van verlof. Indien een jeugdige in een gesloten jeugdinstelling met een beperkt gesloten of een gesloten regime verblijft, wordt verlof uitsluitend verleend indien een gekwalificeerde gedragswetenschapper daarmee heeft ingestemd. Indien de jeugdige zich niet aan de gestelde voorwaarden houdt of de directeur voortzetting van het verlof niet verantwoord acht, kan de directeur het verlof intrekken.

Het is onduidelijk waarom beslissingen over het intrekken van verlof en het (tijdelijk) overplaatsen van jeugdigen, exclusief bij de directeur worden neergelegd, terwijl andere verantwoordelijkheden en taken door directeur of jeugdhulpverantwoordelijke kunnen worden gemandateerd. Bovendien lijkt de wetgever de rechtspositie van de jeugdige in de huidige Justitiële Jeugdinrichting (JJI) als uitgangspunt te hebben genomen bij het nieuwe wetsvoorstel. Daarbij wordt voorbij gegaan aan de huidige praktijk in de Jeugdzorgplus voorzieningen, waarin bijvoorbeeld verlof een andere rol heeft dan in de JJI en een zeer belangrijk onderdeel is van de behandeling. Zo snel als mogelijk wordt met de opbouw van verlof begonnen; bijvoorbeeld met begeleiding naar de winkel, daarna zelf naar de winkel tot zelfstandig naar ouders reizen. Daardoor is juist de behandelcoördinator bij uitstek de functionaris die hierover dient te beslissen en naar aanleiding van ontwikkelingen snel moet kunnen beslissen of het verlof wel of niet kan doorgaan. Deze taakverzwaring is voor een directeur niet uit te voeren en is ons inziens ook niet nodig.

Een gevolg van de omschrijving van de verantwoordelijkheden in artikel 2.2 is, dat er een meer beheersmatig en hiërarchisch behandelklimaat ontstaat. De rol van de directeur, vanuit het behandelteam gezien een relatieve buitenstaander, wordt groter terwijl deze op grotere afstand van de jeugdige staat, waardoor de beschreven middelen en maatregelen worden losgemaakt van de behandeling en de pedagogische interventie wordt uitgehouden. Daarnaast vinden wij het met betrekking tot verlof belangrijk dat gesteld gaat worden dat er altijd overleg plaatst moet vinden met de ouder met gezag en de GI over het wel of niet verlenen van verlof, ook al ligt de beslissingsbevoegdheid bij de instelling en naar onze voorkeur bij de gedragswetenschapper van de groep.

Voor een jeugdige die meer dan drie weken in de gesloten jeugdinstelling zal verblijven, stelt de directeur een plan vast voor de te verlenen jeugdhulp. Voorgesteld wordt dat de directeur of de jeugdhulpverantwoordelijke iedere twee weken met een jeugdige overlegt over de voortgang van het plan. Op deze wijze kunnen zowel de jeugdige als de directeur of jeugdhulpverantwoordelijke tijdig bepaalde aandachtspunten bespreken en overleggen of wellicht aanvullingen op het plan nodig zijn of juist meer vrijheden binnen het plan mogelijk zijn. Door tweewekelijkse voortgangsgesprekken te introduceren wordt inzichtelijker wanneer aanpassing van het plan nodig is. Het plan wordt zo vaak geëvalueerd met de jeugdige als in het belang van de jeugdige noodzakelijk is met dien verstande dat de eerste evaluatie van het plan plaatsvindt binnen vier weken na aanvang van de uitvoering ervan en vervolgens ten minste elke twee maanden.

Ook hier geldt dezelfde kritiek. De directeur zal niet met de jeugdige twee wekelijks overleggen over de voortgang van het plan en ook niet bespreken of wellicht aanvullingen op het plan nodig zijn of juist meer vrijheden binnen het plan mogelijk zijn. We vragen ons zelfs af of de jeugdhulpverantwoordelijke deze taken op zich zal nemen of dit uiteindelijk over zal laten aan de mentor van de jeugdige. De vraag is waarom het op deze manier in een wet moet worden vastgelegd.

Veel aandacht gaat uit naar het bijhouden van dossiervorming als vrijheidsbeperkende maatregelen worden toegepast. Een beslissing tot het toepassen van een vrijheidsbeperkende maatregel moet met een schriftelijke motivering in het dossier betreffende de jeugdige wordt vastgelegd. Ieder half jaar

dient per jeugdige gerapporteerd te worden over de toepassing van vrijheidsbeperkende maatregelen aan de GI of ouders afhankelijk van of er sprake is van een kindbeschermingsmaatregel. Ten aanzien van jeugdigen van zestien jaar en ouder is voorafgaand aan het informeren van ouders, pleegouders of de gecertificeerde instelling de instemming van de jeugdige vereist.

Het lijkt ons onwenselijk dat een jeugdige van zestien jaar en ouder in moet stemmen met het informeren van ouders, pleegouders of gecertificeerde instelling over of, en in welke mate, vrijheidsbeperkende maatregelen zijn toegepast. Hier wordt geen rekening gehouden met dat bij een verzoek verlenging van een machtiging het voor de rechter en de gedragswetenschapper die wel of niet in moet stemmen met een verlenging van belang is om mee te wegen of, en in welke mate, vrijheidsbeperkende maatregelen moesten worden toegepast tijdens de behandeling. Belangrijke informatie kan als de jeugdige dat niet wil niet worden verstrekt waardoor een goede afweging door de verzoeker, de gedragswetenschapper en de kinderrechter wordt belemmert. Daarnaast zal ook de gecertificeerde instelling die de kindbeschermingsmaatregel uitvoert, alleen op basis van zo volledig mogelijke informatie goed onderbouwde beslissingen over de vervolgplek en/of vervolgbehandeling na de gesloten jeugdhulp, met de jongeren en de voor hem/haar belangrijke personen nemen. Daarnaast is het risico groot dat het al dan niet geven van toestemming een rol gaat spelen in die situaties waar de relatie tussen Jeugdbeschermer en jeugdige/ouders spanningsvol is.

De directeur verstrekt ten minste eens per zes maanden een digitaal overzicht van de gegevens en verstrekt tenminste jaarlijks aan de ten behoeve van het toezicht bij besluit van Onze Ministers aangewezen ambtenaren een analyse over de vrijheidsbeperkende maatregelen die in die periode in de instelling zijn toegepast.

Op zich kunnen we ons hier in vinden. Hoe verzwarend deze extra taken van o.a. registratie en verslaglegging zijn voor de instellingen kunnen we echter niet overzien.

Jeugdbescherming west,
Den Haag, 28 augustus 2020

